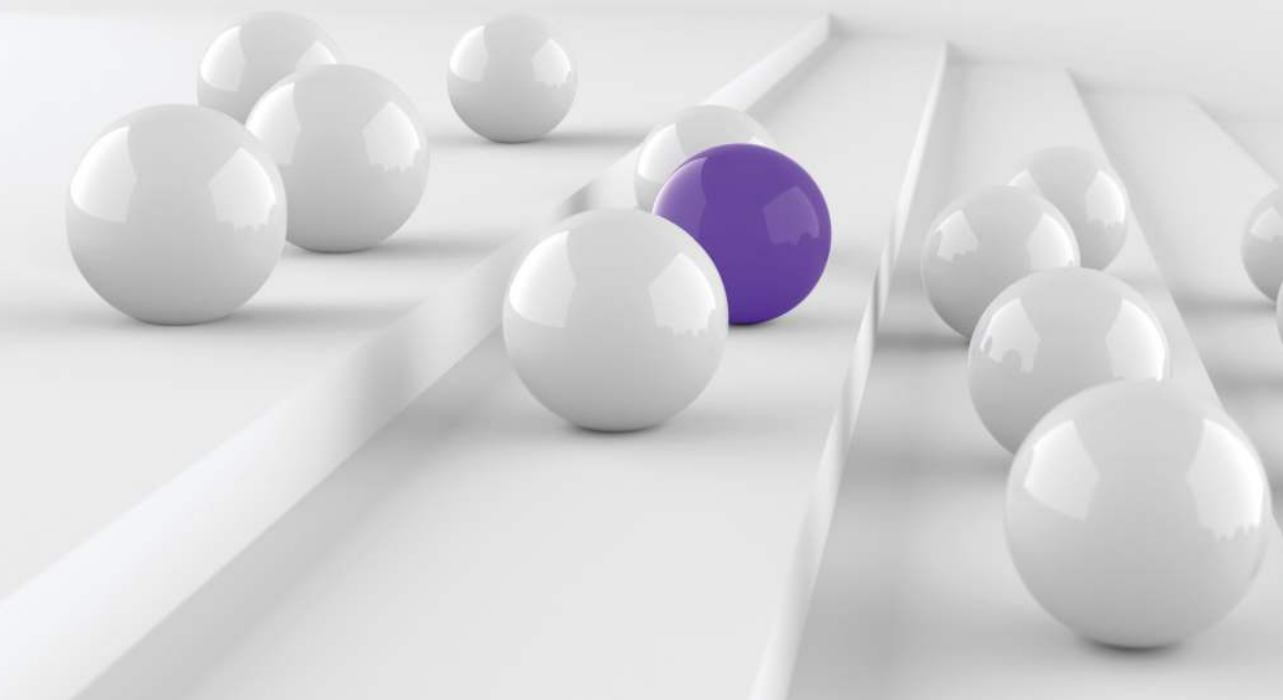

Simon C. Klein

Talentbegeleiding bij laagbegaafde jongeren

Hoe jij als pedagogisch
professional
het verschil maakt

Talentbegeleiding bij laagbegaafde jongeren

Voor C., vast en zeker het mooiste meisje in de klas

Talentbegeleiding bij laagbegaafde jongeren

Hoe jij als pedagogisch professional het verschil maakt

Simon C. Klein

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2017

www.coutinho.nl/factor-i

Je kunt aan de slag met het online studiemateriaal bij dit boek. Dit materiaal bestaat uit een aantal vragen per hoofdstuk en links.

© 2017 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Omslag: Coco Bookmedia, Amersfoort

Foto's binnenwerk per hoofdstuk: 4, 5, 8, 11 Wilbert van Woensel, Amsterdam;

2, 6 Hollandse Hoogte; 1, 3, 7, 9, 10 Shutterstock

Foto's binnenwerk deelpagina's: p. 22, 70, 108 Shutterstock

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

ISBN 978 90 469 0 591 3

NUR 841

Hallo talent,

Wat goed dat je mijn boek gebruikt om meer te weten te komen over talentontwikkeling. Ik spreek jou bewust aan met ‘talent’, omdat ik je naam niet ken, maar wel zeker weet dat je talent hebt. Dat heeft namelijk iedereen.

In dit boek wil ik inzoomen op de jongeren bij wie het talent niet onmiddellijk aan de oppervlakte te herkennen is. Sterker nog, bij laagbegaafde jongeren moet het talent doelbewust gezocht en naar boven gehaald worden en door de jongere zelf ontwikkeld worden met jouw hulp. Want dat is jouw talent.

Het boek gaat uit van een systeembenadering van laagbegaafde jongeren, want er zijn duidelijk verbanden te leggen tussen factoren als intelligentie, aanleg, zelfbeeld en omgeving. Als jij in staat bent om de verschillende factoren te herkennen, is het ook mogelijk om verbanden te leggen tussen de diverse systemen. Wat kun je doen om de opvoedingssituatie te ondersteunen? Als je weet dat vrienden zo belangrijk zijn, kun je hier dan in begeleiden?

Veel laagbegaafde jongeren vallen weg in de scheuren van de maatschappij.

‘Het zijn nietsnutten! Ze kunnen niets en ze willen niets. Vaak kun je het al zien aan hun ouders. Of zelfs aan de buurt waar ze vandaan komen. Ja toch?’

Vooroordelen! Iedereen heeft vooroordelen, jij en ik ook. Het is belangrijk om voorbij die vooroordelen te kijken. Om niet het negatieve te zien maar de mogelijkheden, datgene wat de laagbegaafde jongere wél kan en waarin hij goed is. Besteed tijd en aandacht aan het ontdekken van zijn kwaliteiten en mogelijkheden, want juist deze jongere verdient jouw aandacht. Juist deze jongere moet jouw uitdaging worden – dan ontdekt ook hij waar zijn talenten liggen en jij kunt helpen die te ontwikkelen, zodat hij zijn talenten zó weet in te zetten dat hij boven zichzelf uitstijgt. (We kiezen ervoor om voor de leesbaarheid ‘hij’ te gebruiken. In plaats van ‘hij’ kan natuurlijk ook ‘zij’ gelezen worden.)

In dit boek geef ik je de tools om de laagbegaafde jongere te ontdekken en te helpen, zodat jij de maatschappij mooier helpt maken met een nieuw talent. Ik daag je uit om mee te denken ... En zoals ik jou uitdaag, daag ik ook graag leerkrachten, hulpverleners, de gemeentemedewerkers en de minister van Onderwijs en haar staatssecretarissen uit, want samen kunnen we heel veel bereiken!

Op de website die hoort bij dit boek (www.coutinho.nl/factor-i) kun je meer opdrachten en links vinden. Mocht je contact willen met de auteur, dan kun je kijken op www.klassenkanjers.nl of mailen naar info@klassenkanjers.nl.

We beschrijven niet dé oplossing voor dé doelgroep, want die zijn er beiden niet. We willen een groep jongeren versterken van wie we weten dat ze in sommige gevallen extra hulp nodig hebben. Niet alle laagbegaafde jongeren hebben hulp nodig, maar door het schetsen van dit soms té algemene beeld kunnen we wel zo veel mogelijk duidelijkheid geven waarmee jij straks de *Factor i* kunt bieden.

De **Factor i** is datgene wat we iedereen, maar vooral deze groep jongeren kunnen bieden. Maar wat is de Factor i? De i staat voor: 'iets dat of iemand die het verschil maakt', iets ogenschijnlijk heel kleins, iets bijna onbelangrijks maar eigenlijk toch een onmisbaar stukje.

En als we gaan zoeken, hebben we de Factor i al snel bij de hand. In iets, in iemand, in de houding van iemand. De Factor i is geen vaststaand iets dat je uit de kast kunt pakken of in elkaar kunt zetten. Voor iedereen is de Factor i verschillend ... Daarom is het zo belangrijk dat je goed gaat kijken waar de Factor i bij jouw jongere te vinden is. Is het een daad? Is het vertrouwen? Is het begeleiding naar een bepaalde ondersteuning? Is het een andere blik of het geven van waardering? Is het begrip of is het geduld? Vaak is Factor i van geen waarde, maar tegelijk onbetaalbaar. Het is de uitdaging om de Factor i te zoeken voor deze jongeren. Met dit boek hoop ik je veel mogelijke Factoren i te geven die belangrijk zouden kunnen zijn en het verschil zouden kunnen maken. Samen hebben we in ieder geval de Factor i.

Veel leerplezier!

Simon Klein
Herfst 2017

Inhoud

Inleiding	13
------------------	----

DEEL I

1	Talentontwikkeling en kwaliteiten	23
1.1	Talenten	23
1.2	Vele benamingen	24
1.3	Verschillende benaderingen van talent	26
1.3.1	Differentiatiemodel Gagné	26
1.3.2	Ui-model Korthagen	27
1.3.3	Talentenkompas van Van der Sluis	28
1.3.4	Alles bij elkaar	29
1.4	Hét handboek talentontwikkeling bestaat niet	29
1.4.1	De zeester van Tannenbaum	30
1.5	Talentontwikkeling bij laagbegaafde jongeren	31
1.6	Tot slot	33
	Uit de praktijk	34
2	Intelligentie	37
2.1	Intelligentie meten	38
2.1.1	Gemiddelden in Nederland	38
2.2	Laagbegaafdheid	41
2.3	Andere vormen van intelligentie	42
2.3.1	Sociale of succesvolle intelligentie (Robert Sternberg)	42
2.3.2	Emotionele intelligentie (Daniel Goleman)	42
2.3.3	Meervoudige intelligentie (Howard Gardner)	43
2.4	De excellente school	45
2.5	Tot slot	45
	Uit de praktijk	46

3	Leren	49
3.1	Is leren leuk of stom?	49
3.2	Leren door jongens en door meisjes	51
3.3	Leerstijlen	51
3.3.1	Leerstijlen volgens Vermunt	51
3.3.2	Leerstijlen volgens Kolb	52
3.4	Leerstijlen en laagbegaafdheid	53
3.5	De GRIT-factor	54
3.6	Zorgen en kansen	55
3.7	De taxonomie van Bloom	56
3.8	De zone van naaste ontwikkeling	57
3.9	Positieve bekrachtiging	58
3.10	Differentiëren in de klas	59
3.11	Leerrendement	60
3.12	21st century skills	62
3.13	Leren en laagbegaafde jongeren	64
3.14	Zorgen en kansen	64
3.15	Tot slot	65
	Uit de praktijk	67

DEEL II

4	Puberteit	71
4.1	Puberteit of adolescentie?	71
4.1.1	Vroege adolescentie, prepuberteit of puberteit (10-14 jaar)	72
4.1.2	Middenadolescentie, late puberteit of jonge adolescentie (13-17 jaar)	73
4.1.3	Late adolescentie of jongvolwassenheid (16-25 jaar)	74
4.2	Puberteit en kwaliteiten	74
4.2.1	Fysiek	74
4.2.2	Mentaal	75
4.2.3	Emotioneel	76
4.3	Adolescentie en talentontwikkeling	76
4.4	Puberteit en laagbegaafdheid	78
4.5	Zorgen en kansen	79
4.6	Tot slot	79
	Uit de praktijk	81

5	Persoonlijkheidsontwikkeling	83
5.1	Persoonlijkheid	83
5.2	Karakter	84
5.3	Identiteit	85
5.3.1	Identiteitsverwarring (identity diffusion)	86
5.3.2	Identiteitsblokkade (identity foreclosure)	87
5.3.3	Experimenteren en identificeren (moratorium)	88
5.3.4	Commitments (identity achievement)	89
5.4	Morele ontwikkeling	89
5.4.1	De theorie van Piaget	89
5.4.2	De theorie van Kohlberg	90
5.4.3	De theorie van Gilligan	93
5.5	Zelfbeeld	94
5.5.1	Feedback	95
5.5.2	Zelfbeeld en de school	96
5.5.3	Zelfbeeld en gezond gedrag	98
5.6	Identiteit en moraliteit bij laagbegaafden	99
5.6.1	Populisme en laagbegaafden	100
5.7	Zorgen en kansen rondom verslaving	101
5.8	Zorgen en kansen rondom criminaliteit	103
5.9	Tot slot	104
	Uit de praktijk	105

DEEL III

6	Omgeving	109
6.1	De leefomgeving	109
6.2	Het gezin	110
6.2.1	Het gezin en laagbegaafdheid	111
6.2.2	Ouders blijven heilig!	112
6.3	Onderwijs	114
6.3.1	Onderwijs en laagbegaafdheid	115
6.4	De buurt	116
6.5	Werk	116
6.5.1	Motivatie en inkomen	117
6.6	Zorgen en kansen	118

6.7	Vrienden en relaties	119
6.7.1	Laagbegaafden en vriendschap	119
6.7.2	Zorgen en kansen	120
6.8	Religie	121
6.8.1	Religie en laagbegaafdheid	121
6.9	Een paar feiten om van te schrikken	122
6.10	Zorgen en kansen	123
6.11	Tot slot	125
	Uit de praktijk	126
7	Onderwijs	129
7.1	Pedagogisch klimaat	129
7.1.1	Pedagogisch klimaat bij laagbegaafde jongeren	130
7.2	Positieve bekrachtiging	131
7.3	Samenwerking en afstemming (binnen het team en met ouders)	132
7.4	Hulpverlening in het onderwijs	135
7.5	De overheid in het onderwijs	136
7.5.1	Passend onderwijs	136
7.5.2	De Inspectie van het Onderwijs	137
7.5.3	Regionaal onderwijsbeleid	138
7.6	Zorgen en kansen	138
	Uit de praktijk	139
8	Hulpverlening	141
8.1	Ondersteuning	141
8.1.1	Handelingsvormen van talentgericht werken	142
8.1.2	Hulpverleningsprogramma's	144
8.2	Hulpverlening binnen het onderwijs	145
8.3	Hulpverlening binnen de overheid	146
8.4	Zorgen en kansen	147
8.5	Tot slot	149
	Uit de praktijk	151
9	De overheid en andere ondersteuning	153
9.1	Regelgeving en afspraken	153
9.2	Sociale voorzieningen	154
9.3	Participatiewet	155
9.4	Straffen door de overheid	156

9.5	Zorgen en kansen	157
9.6	Ondersteunende (overheids)instellingen en kennisinstituten	159
9.7	De overheid en het onderwijs	162
	Uit de praktijk	163
10	Jij	165
10.1	'Je bent een engel'	165
10.2	Maak contact	166
10.3	Communiceer	167
10.4	Zorg goed voor jezelf	168
11	De Factor i	171
11.1	Zie mij	171
11.2	Iedereen heeft talenten	172
11.3	Neem de tijd	172
11.4	Geef passende voorlichting	173
11.5	Bevorder optimaal leren	174
	11.5.1 Een leven lang leren en 21st century skills	174
11.6	Versterk de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid	175
11.7	Besteed veel aandacht aan preventie	176
11.8	Doe het samen	177
11.9	Zoek ruimte, tijd en budget	177
11.10	Jij maakt het verschil!	178
	Begrippen	181
	Literatuur	187
	Register	193
	Bedankt lieve mensen	199
	Over de auteur	200

Inleiding

Meester Simon kijkt nog eens naar ‘zijn’ jongeren. Hij is dol op ze, maar wat pakken ze zijn aanwijzingen toch moeilijk op! Hij heeft al van alles geprobeerd en nóg lijken ze hem niet te begrijpen. Marius zit achterstevoren op zijn stoel en Quinty staart voor zich uit. Hoe kan meester Simon ze laten zien dat hij het echt goed met ze voorheeft?

Dit boek gaat over talentbegeleiding. Wat is talent? Wat kun je doen om talenten en kwaliteiten te stimuleren? Hoe kun je hiermee rekening houden in persoonlijkheidsontwikkeling en puberteit? En welke invloed hebben **omgevingsfactoren** als school, vrienden, woonomgeving en hulpverlening? Talentontwikkeling is belangrijk voor iedereen, dus ook voor laagbegaafde jongeren. Die groep leert misschien langzamer en moeizamer, moet mogelijk op een bepaalde manier getriggerd worden of er onwaarschijnlijk veel moeite voor doen om een doel te bereiken of een vaardigheid onder de knie te krijgen. Ook die groep verdient het dat zijn talent ontwikkeld wordt.

Wat is talent?

Talent is het vermogen om uit te blinken in een of meer vakken of vaardigheden. Dat vermogen is niet alleen aangeboren, het is vaak ook een zaak van oefening en doorzettingsvermogen. Toptalenten zijn overal in het onderwijs te vinden. Zij blinken uit op cognitief, praktisch, technisch, creatief of sociaal gebied.

Bron: Kamerbrief *Plan van aanpak toptalenten 2014-2018* (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2014)

Dit boek is geschreven voor iedereen die te maken heeft met laagbegaafde kinderen en jongeren, voor opvoeders en begeleiders. We spreken in het vervolg alleen over ‘jongeren’, maar we zijn ons ervan bewust dat veel van de ontwikkeling al begint aan het einde van de kindertijd, het begin van de puberteit. Door bewustwording kunnen we juist deze groep zo goed versterken. Opvoeders missen soms de tools om moeilijkheden in de ontwikkeling te kunnen signaleren en om deze groep verder te helpen, rekening houdend met allerlei externe factoren als omgeving, opleidingsniveau en afkomst. En dat terwijl die opvoeders eigenlijk niets liever willen dan juist deze kwetsbare groep verder helpen in zijn ontwikkeling. Je weet dat ze hun ‘stinkende best’ doen, je ziet ze worstelen

in hun eigen, lang niet altijd geweldige omgeving en gunt ze zó dat ze zich gelukkig kunnen gaan voelen ...

Dit boek is verder bedoeld voor leerkrachten. Zo'n 15 procent van alle kinderen is laagbegaafd en voor leerkrachten is kennis over deze groep dan ook van groot belang. Met dit boek krijg je op pedagogisch en didactisch vlak handvatten om ieder kind te laten bloeien. Hiermee hebben leerkrachten vast en zeker de Factor i!

Dit boek is voor jeugdhulpverleners omdat in hun praktijk zoveel jongeren zijn die het verdienen om in hun talenten gestimuleerd te worden, en omdat binnen de jeugdhulpverlening de groep laagbegaafden bovengemiddeld is vertegenwoordigd en in zoveel hulpverleningstrajecten blijft circuleren. Zonder enige twijfel kunnen jeugdhulpverleners door hun ondersteuning het verschil maken en daarmee zijn zij zeker geregeld de Factor i.

Dit boek is ook van belang voor gemeente- en overheidsbeleidsmedewerkers, omdat juist zij moeten kiezen voor een ondersteuningspakket voor zorgvragers. De kosten voor zorgverlening rijzen de pan uit ... En als je als gemeente eigen keuzes moet maken in hoe de hulpverleningskosten verdeeld moeten worden, is het fijn als er ondersteuningsprogramma's zijn die helpen bij het binnen de perken houden van de kosten. Laagbegaafde jongeren doen een extra groot beroep op deze ondersteuning. Als wethouders moeten gaan kiezen welke ondersteuning van belang is, staat buiten kijf dat zij hierin de Factor i kunnen zijn en hebben.

Dit boek is ten slotte bedoeld voor de ministers en staatssecretarissen, omdat ook zij zich bezighouden met de optimale ontwikkeling van de inwoners van ons land. Ook met betrekking tot het ministerie van Onderwijs en diverse andere ministeries kun je stellen dat de Factor i heel belangrijk is.

Hoe lees je dit boek?

In het hele boek worden veel praktijkvoorbeelden gegeven. Met de *good practices* en casussen heb je mogelijkheden om jouw talentjes, de jongeren met wie je werkt, gericht te ondersteunen.

Door het boek heen stellen we je ook vragen over je eigen beleving en herinneringen, want niets werkt zo goed als het koppelen van theorie aan je eigen ervaring. Met deze vragen kun je nagaan hoe dit voor jou heeft gewerkt en kun je dat wellicht koppelen aan je werkpraktijk. Deze vragen vind je bij het volgende picto: .

Op de website vind je links naar filmmateriaal en opdrachten bij ieder hoofdstuk.

Als je een **paars vetgedrukt** begrip tegenkomt, kun je dit terugvinden in de begrippenlijst achter in het boek.

Beschrijf het gedrag waardoor jij het gevoel hebt dat je niet altijd grip hebt op een van de laagbegaafde jongeren met wie je werkt.

Over wie gaat dit boek nu precies?

Dit boek is gericht op de leeftijdsgroep vanaf de bovenbouw van de basisschool tot aan volwassenheid, maar het is belangrijk om te beseffen dat ook kinderen in de onderbouw baat hebben bij de beschreven aanpak. Persoonlijkheidsontwikkeling begint immers al in de eerste levensjaren en de thuissituatie is vanaf de geboorte van invloed op de persoonlijkheidsontwikkeling. De identiteits- en moraliteitsontwikkeling begint echter pas in de puberteit. Daarom richt dit boek zich vooral op jonge adolescenten.

Misschien heb je al een beeld van de groep laagbegaafde jongeren. Mijzelf heeft het nog vele puzzeluurtes bezorgd voor ik erachter was hoe ik de doelgroep van dit boek het best kon beschrijven ...

In het onderwijs werd in de vorige eeuw gesproken van moeilijk lerende kinderen (mlk). Niets mee aan de hand, maar het leren ging moeilijk. Niet zo moeilijk als bij de groep kinderen die zeer moeilijk lerend (zmlk) waren en vaak verstandelijk gehandicapt genoemd werden. Deze groep binnen het mlk werd ook wel 'zwakbegaafd' genoemd (Feldman, 2016).

In de psychiatrische handleiding DSM-5 wordt met betrekking tot mensen met een IQ tussen de 50 en 70 gesproken van een lichte verstandelijke beperking (lvb). Mensen met een IQ tussen de 70 en 85 worden gerekend tot de groep 'zwakbegaafden' (De Wit, Moonen & Douma, 2011).

De groep jongeren die in dit boek wordt geschetst, heeft een IQ tussen de 70 en 85/90. Voor het zelfstandig functioneren is een IQ onder de 70 vaak een handicap. Voor de talenten in dit boek is de cognitieve beperking een (bepalende) belemmering, maar ze kunnen zich slechts met moeite staande houden. Er is formeel geen sprake van een handicap, maar geregeld wel van een grote handelingsverlegenheid. Vaak missen ze vaardigheden om makkelijk en zelfstandig deel te nemen aan de omgeving. Deze aanpassingsvaardigheden, zoals gezond gedrag of sociale omgang in werk en vrije tijd, worden '**adaptieve vaardigheden**' genoemd. Juist omdat deze groep vaak moeite heeft met het sociaal

aanpassingsvermogen, de adaptieve vaardigheden en de (sociaal-)emotionele ontwikkeling, is begeleiding gewenst (Douma, Hoekman & Merkus, 2017).

De adaptieve vaardigheden en de beperking ervan komen terug in heel basale levensgebieden, zoals het functioneel kunnen lezen, sociale vaardigheden, vrije tijd en werk, en de zelfredzaamheid bij bijvoorbeeld zelfverzorging, het omgaan met geld of gezondheid. Omdat deze groep hierbij zoveel hulp en ondersteuning vraagt, is het belangrijk om alle handvatten aan te grijpen om de juiste begeleiding te vinden. Daarom wordt in dit boek een zo praktisch mogelijke benadering beschreven met veel praktijkvoorbeelden en succesverhalen.

De term ‘laagbegaafde jongeren’ is een door mij gekozen noemer waarmee ik geen nadruk leg op een beperking (lichte verstandelijke beperking) of op het functioneren (‘laag functionerend’). De benadrukking van iets wat zwak aanwezig is – in ‘zwakbegaafd’ – versterkt in mijn ogen het negatieve beeld van een rangorde van zwak naar sterk. Ook het opleidingsniveau is niet bepalend (‘lager opgeleid’), want er zijn vele toppers in de samenleving die de kans niet hebben gehad om een hogere opleiding te volgen.

**Iedereen zou
voor ogen moeten
houden dat met een term
als ‘laagbegaafd’ nog
niets over de persoon is
gezegd.**

‘Laagbegaafd’ is voor mij een positionering tegenover ‘hoogbegaafd’; het zegt eigenlijk nog niets over de persoon, behalve dat sprake is van een lager cognitief vermogen. Dat de mensen die dit betreft een heleboel aandacht nodig hebben om optimaal te kunnen deelnemen in onze samenleving, is de kern van dit boek. Iedereen zou voor ogen moeten houden dat met een term als ‘laagbegaafd’ nog niets over de persoon is gezegd. Die term is echter al stigmatiserend. Daar worstelt de praktijk al een tijdje mee.

Het is heel belangrijk om geen enkel waardeoordeel te geven over welke groep dan ook. Niet over topsporters, niet over jongens of meisjes, niet over hoogbegaafden en dus ook niet over laagbegaafden. Over jongens en meisjes (en de verschillen ertussen) zijn wel wat boeiende zaken te zeggen, daar komen we later in het boek op terug. Toch benaderen we daarnaast de groep als geheel.

Het is natuurlijk niet in één groep te vatten, behalve wat algemene kenmerken. De berekening van het algemene IQ is gebaseerd op een optel- en deelsom van alle uitkomsten. Alles bij elkaar genomen en dan gemiddeld – waarbij die twee verschillende groepen eigenlijk niet gemiddeld kunnen worden, omdat het zulke belangrijke verschillen kunnen zijn (zie hoofdstuk 2). Zo krijg je een mooie intelligentiecurve en dus een groepering van gemiddeld, boven- en ondergemiddeld. De persoon achter elke beschrijving kan echter totaal verschillen van de algemene omschrijvingen.

Ben jij bezig met de zorg voor deze talenten? Dan is dit boek bedoeld voor jou. Het zou zomaar eens kunnen zijn dat jij degene bent die het onderscheid maakt, de bepalende factor waardoor een jongere zich verder en beter ontwikkelt. Jij bent die factor 'iets of iemand die het verschil kan maken.' Met z'n allen kunnen we de puzzelstukjes bij elkaar leggen en hopelijk voor iedere jongere een zo optimaal mogelijke ontwikkelingsomgeving creëren!

Wie was jouw Factor i? Of wat? Beschrijf wat jou heeft geholpen in je ontwikkelingsjaren en waarom.

Leren in de praktijk als leren waarderen?

'Steeds als het over laagopgeleiden gaat, laten we jongeren zien die met hun handen werken. Het pure vakmanschap zien we daarmee als laagopgeleid. Uit eigen ervaring weet ik dat het leren van een vak naast een theoretische basis ook vele jaren ervaring vereist. Een goede loodgieter, elektricien of automonteur heeft na een basisopleiding heel veel jaren opleiding in de praktijk nodig om zich het vak eigen te maken.

Maar blijkbaar willen we leren in de praktijk niet als leren waarderen. Zolang we vakmanschap als laagopgeleid blijven duiden en belonen, zal het moeilijk blijven jongeren te vinden die vakman of vakvrouw willen worden: ze willen niet laag zijn. Veranderingen beginnen vaak met het veranderen van het taalgebruik. Laten we gaan spreken over theoretisch opgeleide en praktijkopgeleide mensen.'

Bron: Wiggerts, 2016

Heb jij een betere term, een andere benaming? Hoe zou jij de groep omschrijven over wie dit boek gaat?

Excelleren, niet alleen voor toptalent

In onze samenleving wordt talent vaak gelijkgesteld aan hogere intelligentie, maar dat is niet terecht. Want hoe zijn al die topsporters aan de top van hun talentontwikkeling gekomen? Zijn zij allemaal hoogbegaafd? Welnee, zij zijn **excellent**! Een excellent iemand is ergens uitmuntend, uitstekend in. Het is topsporters gelukt om heel sterk te excelleren, voor ogen te houden waar hun kwaliteiten liggen en daarin nóg beter te worden. Dat kan ook voor de veel grotere groep laagbegaafden. Dezelfde ingrediënten zijn van belang om hen zo goed mogelijk op weg te helpen hun eigen kwaliteiten en talenten te ontwikkelen.

Beschrijf wat er in jouw leven anders had kunnen verlopen waardoor jij nóg meer uit je talent had kunnen halen.

De vliegwielconstructie

Met de inzichten van wat de Factor i kan zijn, kunnen we bereiken dat laagbegaafden hun eigen talenten zo goed mogelijk leren benutten. Met maar een paar dingen in je achterhoofd kun jij deze jongeren nog beter voorbereiden op hun eigen plek in het leven.

In vele schrijnende praktijkvoorbeelden wordt duidelijk dat deze groep het niet automatisch zelf redt en dus hulp nodig heeft. Denk aan moeite om met geld om te gaan, geen motivatie hebben om naar school te gaan, niet weten hoe ‘gezond leven’ werkt, de adaptieve vaardigheden die deels of geheel ontbreken. Denk even terug aan programma's als *Dreamschool* en *Schuldig* (beide NPO), waarin een aantal deelnemers ‘laagbegaafd’ was. Op de website bij dit boek vind je links naar deze programma's.

Een vliegwielconstructie wil zoveel zeggen dat als je aan één radartje draait, er gelijk meerdere radartjes gaan draaien. Het één versterkt het ander. Met één beweging komt er dus meer in werking, zowel in positieve als negatieve zin. Dit geldt ook voor laagbegaafde jongeren: in positieve, maar helaas ook vaak in negatieve zin.

Heb je ooit in je eigen leven te maken gehad met een ‘vliegwielconstructie’? Wat gebeurde er en hoe werkte het voor jou?

Opbouw van het boek

Het boek bestaat uit drie delen. Om te kunnen kijken naar een totaalbeeld om de laagbegaafde jongere te ondersteunen, is een opbouw gemaakt van drie delen.

Deel I bestaat uit losse kernelementen waarmee je rekening moet houden om goed te kunnen ondersteunen. Denk aan factoren als talentontwikkeling, intelligentie en leren. Met deze generalistische kennis weet je hoe dit voor ieder mens werkt, hoe dit zich bij iedere jongere ontwikkelt en hoe dit voor een laagbegaafde jongere werkt.

Deel II gaat over de laagbegaafde jongere zelf. Hoe ontwikkelt een jongere zich en wat zijn bepalende factoren in de ontwikkeling? **Persoonlijkheid, identiteit** en **zelfbeeld** zijn zaken die voor iedereen uniek zijn. Iedere jongere gaat

door deze ontwikkelingen heen, maar de uitkomst varieert. Het is goed om hier kennis van te hebben en die mee te nemen in de begeleiding van de jongere.

Tot slot kun je het derde deel zien als een heel brede cirkel om de jongere heen. Er zijn namelijk zoveel verschillende factoren die invloed hebben op de (optimale) ontwikkeling van jongeren, dat het onmogelijk is om alle invloeden weer te geven. We geven de meest basale factoren, wetend dat voor iedere jongere misschien nog wel een klein, specifiek stukje ontbreekt.

Deel I	talentontwikkeling intelligentie het leren
Deel II	puberteit persoonlijkheid identiteit moraliteit zelfbeeld
Deel III	gezin werk en inkomen gezondheid ondersteuning omgeving onderwijs peergroup

Wel kunnen we voor laagbegaafde jongeren stellen dat een aantal factoren grote invloed hebben: vriendschappen, woonomgeving, werk en inkomen, gezondheid ... Deze omgevingsfactoren bepalen voor een deel de kans op het (mis)lukken van de optimale ontwikkeling en dus is het goed om dit mee te nemen in jouw beeldvorming en de gekozen ondersteuning. Als jij als begeleider meer weet over de mogelijkheden van de jongere, het beeld van de ontwikkeling kent en weet welke beschermende (ook wel protectieve genoemd) factoren en risicofactoren er allemaal zijn, is het mogelijk om gericht te ondersteunen. In het laatste hoofdstuk stellen we de Factor i centraal. Welke onderdelen kun jij beïnvloeden, wat werkt het best in jouw situatie of voor jouw jongere?

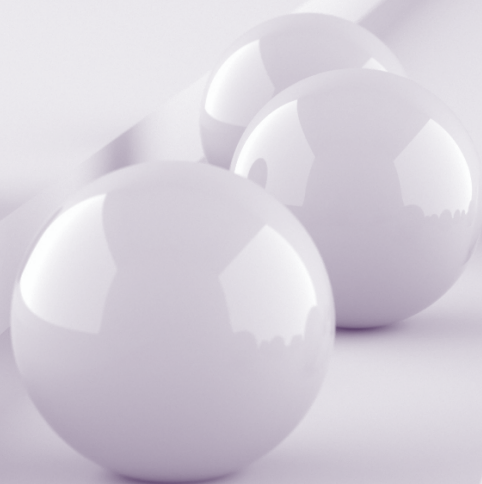
Welke factoren spelen een rol voor de laagbegaafde jongeren met wie je werkt? En hoe kun jij hen nog beter begeleiden?

Simon was even vergeten dat hij niet een gróép voor zich heeft, maar twintig individuen. Iedere jongere heeft een andere benadering nodig. Van twaalf van hen weet hij de benadering zo te benoemen. Nu moet hij gaan zoeken naar manieren om ook de laatste acht in beweging te krijgen. Hij wil ontdekken wat voor hen de Factor i zou kunnen zijn.

Deel I

In dit deel beschrijven we ‘ontwikkeling’ in het algemeen. Er is een opzet gemaakt om een algemeen beeld te vormen van de jongere, zonder dat er iets over niveaus wordt geschreven. Het vormt enkel een theoretisch deel als referentiekader. Zo is er altijd sprake van een bepaald geslacht en een bepaalde huidskleur. Dit zijn vaststaande feiten die niet (of niet makkelijk) veranderd kunnen worden. In dit boek wordt geen onderscheid gemaakt tussen de benadering van jongens en meisjes, tenzij dit expliciet wordt benoemd.

We geven wel inzicht in andere kenmerken die grote verschillen tussen mensen kunnen opleveren. Iedereen wordt geboren met eigen talenten en kwaliteiten (hoofdstuk 1). Welke talenten en kwaliteiten zijn dit? Is dit voor iedereen verschillend? Wat is het verschil tussen talenten en kwaliteiten? Ook intelligentie (hoofdstuk 2) is een redelijk vaststaand gegeven. Wat is intelligentie? Hoe wordt dit gemeten? Welke niveaus worden beschreven? En zijn er verschillende soorten intelligentie om rekening mee te houden? In hoofdstuk 3 wordt een algemene beschrijving gegeven van ‘leren’. Over leren en de optimale inzet en mogelijkheden hiervan is veel geschreven. We bespreken hoe ‘leren’ zich in het algemeen ontwikkelt en hoe je de specifieke laagbegaafde jongere kunt helpen zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Een heel belangrijke basis voor de moderne tijd is de noodzaak om je te blijven ontwikkelen, om te blijven leren. Dit ‘leven lang leren’ is een belangrijke voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving, maar hoe werkt dit voor laagbegaafde jongeren? Dit laatste komt ook in de latere hoofdstukken nog ter sprake.

1

Talentontwikkeling en kwaliteiten

Charmaine danst: 'Oya lele, oya lele, ik voel me plots'ling zo oya lele!' Haar vriendinnetjes kunnen net iets beter meedansen op de muziek van K3, maar Charmaine draait en oefent: 's morgens op haar kamer, voor het naar bed gaan, in de keuken, bij oma ... En telkens kijkt ze, oefent ze en probeert ze wéér zo dicht bij die dans te komen, maar het is zo moeilijk om het ook zo goed te kunnen ...

We willen allemaal het beste uit onszelf halen. Ieder kind heeft bij de geboorte kwaliteiten en persoonlijke talenten meegekregen. In dit hoofdstuk omschrijven we talenten en kwaliteiten vanuit het uitgangspunt dat iedereen, ook laagbegaafden, talenten en kwaliteiten heeft.

1.1 Talenten

ta-lent (het; o; meervoud: talenten):
1 (Bijbel) bep. gewicht aan goud of zilver; **2** natuurlijke begaafdheid; aanleg **3** iem. met veel aanleg

Iedereen krijgt een 'eigen setje talenten' om te gebruiken in zijn eigen leven. Een mooie gedachte om mee te werken: ieder mens heeft talenten en kwaliteiten en is van waarde. De uitdaging is om die kwaliteiten zo goed mogelijk te gebruiken.

Het versterken van vaardigheden leidt tot meer zelfwaardering, een positiever gevoel en meer veerkracht om met tegenslag om te gaan. Talent, kwaliteit of begaafdheid: in de komende paragrafen volgt een verdere uitleg van het verschil.

Emeritus hoogleraar orthopedagogiek Luc Stevens stelt:

'Ieder mens is gebouwd om zichzelf te ontwikkelen en heeft een natuurlijke behoefte aan relatie, autonomie en competentie. Als in voldoende mate is voldaan aan de behoefte aan relatie (anderen waarderen mij en willen met mij omgaan),

aan de behoefte aan autonomie (ik kan het zelf, hoewel niet altijd alleen) en aan de behoefte aan competentie (ik geloof en heb plezier in mijn eigen kunnen) is er welbevinden, motivatie, inzet en zin in leren. Wordt hier door opvoeders (ook leraren!) tekortgedaan, dan ontstaan voorspelbaar taakhoudings- en motivatieproblemen op school.'

Bron: www.hetkind.org

Er is veel aandacht voor talentontwikkeling en dat is goed! Een talent is iets wat uniek is en goed bij de persoon past. Als je hiermee een ingang vindt om jouw kwaliteiten in te zetten en tot het hoogst haalbare te komen, sta je in je kracht. En dat willen we voor iedereen.

Een topsporter begeleiden in zijn talent om ergens geweldig in te zijn (excelleren) vraagt veel, maar het gaat om dezelfde principes als bij het stimuleren van kinderen om ergens je best voor te doen. Je wilt aanspreken op motivatie, doorzettingsvermogen en het moet passen bij de persoon – 'anders wordt het nooit wat' Dit geldt voor ieder kind en daarom kun je voor ieder kind een richtlijn bedenken om kwaliteitsontwikkeling te stimuleren.

Neem een van de jongeren met wie je werkt in gedachten. Waar ligt zijn talent?

1.2 Vele benamingen

Om helder te krijgen welke terminologie wij hanteren, geven we eerst een algemene beschrijving.

- *Aanleg* is iets wat van nature aanwezig is, dit zou ontwikkeld kunnen worden.
- *Geschiktheid* is een hoedanigheid en kan ongeveer hetzelfde omschrijven, maar aanleg betreft de persoon terwijl geschiktheid een functie of een taak betreft.
- *Bekwaamheid* sluit hierbij aan, maar gaat meer over vaardigheden.
- *Vatbaarheid* veronderstelt dat je open zou moeten staan voor iets wat van buiten aangereikt wordt, terwijl *gave* of *begaafdheid* iets opvallends of bijzonders in iemand zelf is.
- *Talent* is een op één punt toegespitste en doorontwikkelde begaafdheid.
- *Kwaliteit* sluit aan bij begaafdheid, maar is meer toegespitst op karaktereigenschappen.

Kun je het verschil omschrijven tussen jouw eigen aanleg, gaven en talenten?